

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet

Allmänna byrån, Rk1

Närvarande

CG - MP - NF - TA - MN - WV

Frånvarande

KS

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Vicelånråd

Camilla Gunell

Föredragande

Minister

Mats Perämaa

Protokollförelse

Förvaltnings- och

utvecklingschef

Dan E Eriksson

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 16

Landskapsregeringens redogörelse över självstyrelsepolitiska frågor enligt 36 § arbetsordningen för Ålands lagting.

ÅLR 2018/2059

24 Rk1

Landskapsregeringen beslöt överlämna en skriftlig redogörelse till lagtinget i enlighet med bilaga 1.

Bilaga 1

Till Ålands lagting

REDOGÖRELSE ÖVER SJÄLVSTYRELSEPOLITISKA FRÅGOR ENLIGT 36 § ARBETSORDNINGEN FÖR ÅLANDS LAGTING.

Landskapsregeringen överlämnar härmed den i 36 § arbetsordningen för Ålands lagting föreskriva redogörelse över självstyrelsepolitiska frågor av väsentlig natur. Redogörelsen avser tiden från 18 mars 2017 fram till tidpunkten för överlämnandet.

Mariehamn den 8 mars 2018.

Vicelantråd Camilla Gunell

Minister Mats Perämaa

INNEHÅLL

1. Självstyrelsesystemet	4
1.1 Reformering av självstyrelsesystemet	4
1.2. Relationerna riket-Åland	5
2. Svenska språket	6
2.1. Språket, allmänt	6
2.2 Språkrådet	6
2.3 Översättning av God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica	6
2.4 Sjukvård på svenska	7
3. Körkortslagen och straffbestämmelserna	7
3.1 Domstolsbehandling	8
3.1.1 Ålands tingsrätt	8
3.1.2 Åbo hovrätt	8
3.1.3 Högsta domstolen	8
4. Vård- och landskapsreformen i riket	9
4.1. Bakgrund	9
4.2. Reformen och Åland i fråga landskap och beskattning	10

4.3. Reformen och Åland i fråga om valfriheten	12
5. Ålands demilitarisering och neutralisering	12
5.1 Allmänt	12
5.2 Försvarssamarbete Finland-Sverige	13
5.3 Gränsbevakningen	13
5.4 Fartygsbesök och överflygningar	14
5.5 Riktlinjer för handräckning	15
5.6. Handräckning inom oljeskyddet	15
6. Ålandsexemplet	16
6.1 Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen	16
7. Det ekonomiska systemet	16
7.1 Avräkningsgrunden	16
7.2. Allmäntjänstgöring för läkare	17
8. Socialpolitik	17
9. Miljö	17
10. Utbildning	18
10.1 Högskolestudier i Sverige	18
11. Kultur	18
11.1 Kulturarv	18
12. Upphovsrättsliga problem	19
13. Arkivväsendet	19
14. Jordbrukspolitik	20
15. Fiskeripolitik	20
16. Flytt av utlänningsärenden från polisen till Migrationsverket	21
17. El och energi 2017 - 2018	21
17.1. Åland som innovativ plattform för flexibelt energisystem	21

1. Självstyrelsesystemet

1.1 Reformering av självstyrelsesystemet

Arbetet i den av statsrådet tillsatta parlamentariska kommittén, Ålandskommittén 2013 fortsatte under år 2017 utgående från kommitténs delbetänkande som överlämnades till justitieminister Anna-Maja Henriksson den 28 januari 2015. Den 16 juni 2017 överlämnade Ålandskommittén sitt slutbetänkande varefter justitieministeriet föranstaltade om en remissrunda. Landskapsregeringen avgav, efter diskussioner med självstyrelsepolitiska nämnden sitt utlåtande den 27 september 2017 (ÅLR 2017/4970). Den lagberedningsgrupp som verkat under Ålandskommittén påbörjade efter remisstidens utgång ett arbete för att gå igenom de inkomna yttrandena. En politisk dialog upprätthölls parallellt under hösten mellan lantrådet Katrin Sjögren och Ålandsminister Anne Berner. Problemställningarna som lyfts i de inkomna yttrandena visade sig dock vara av sådan art att det inte var möjligt att lösa dem vare sig i lagberedningsgruppen eller inom den tid som Ålandsministern och lantrådet

rimligen kunde avsätta för saken. Justitieministeriet och landskapsregeringen kom därför överens om att en arbetsgrupp på hög nivå under ledning av justitierådet Niilo Jääskinen tillsätts för den fortsatta beredningen. Arbetsgruppen ska enligt tillsättandebeslutet utgå från Ålandskommitténs betänkande och de inkomna remissvaren.

Den i medlet av december 2017 tillsatta arbetsgruppen består av vicehäradshövding Kimmo Sasi och kanslichef Päivi Nerg, utsedda av statsrådet, samt lagtingsdirektör Susanne Eriksson och förvaltnings- och utvecklingschef Dan E Eriksson, utsedda av landskapsregeringen. Arbetsgruppen har till sitt förfogande sakkunniga och sekreterare, utsedda av landskapsregeringen och statsrådet. Arbetsgruppens uppdrag är att på basen av tillbakamedlingen i remissvaren över kommittébetänkandet och de diskussioner som redan förts, ringa in sådana temata och sakfrågor som förutsätter fortsatt beredning och politiska diskussioner samt ställa förslag om de frågor som förutsätter politiska riktlinjer. I arbetsgruppens riktlinjeförslag ska ingå paragraffförslag. För vinnande av enhetlighet och överskådlighet bör ett lagförslag till Ålands självstyrelselag i sin helhet med detaljmotiveringar ingå i rapporten. Arbetsgruppen ska bedöma hurdana tilläggsutredningar som möjligen krävs i arbetet. Justitieministeriet beslutar om utredningar ska beställas. Arbetsgruppen kan höra representanter för Ålands landskapsregering samt representanter för ministerierna, högsta domstolen, högsta förvaltningsdomstolen, Ålandsdelegationen och justitiekanslersämbetet. Arbetsgruppen kan även höra utomstående sakkunniga. Arbetsgruppen kan fungera i sektioner. Arbetsgruppen förväntas avlägga sin rapport inom mars månad 2018

De åländska medlemmarna i arbetsgruppen informerar fortlöpande landskapsregeringen och den självstyrelsepolitiska nämnden om arbetet i gruppen och hur det fortskrider.

1.2. Relationerna riket-Åland

Goda relationer mellan landskapet och riksmyndigheterna är en förutsättning för att självstyrelsesystemet ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Landskapsregeringen framhöll i förra redogörelsen till självstyrelsepolitiska nämnden sin oro och uppfattning att relationerna mellan riket och Åland sammantaget utvecklats i negativ riktning och att en grundläggande förändring i hur man i riket ser på Ålands självstyrelse har skett. Samtidigt finns det vid ministerierna både okunskap och osäkerhet om hur åländska frågor ska hanteras. Landskapsregeringen upplever att ett uttryck för detta är att det är svårare att genom diskussioner lösa uppkomna problem.

Landskapsregeringen har under året arbetat aktivt för att förbättra kontakterna med riksmyndigheterna i syfte att skapa goda och välfungerande relationer samt öka kunskapen om Åland vid ministerierna. Det besök av ministeriernas kanslichefer som ägde rum i början av maj i fjol, vilket besök även noterades i nämndens betänkande (nr 1/2016-2107), var ett sätt att skapa en grund för förbättrat samarbete. Som följande led i detta arbete bjöds därefter alla ministeriernas Ålandsansvariga till Åland 21 – 22 september 2017. Programmet för besöket innehöll mångsidig information om det åländska samhället och självstyrelsen samt intressanta studiebesök. 14 personer deltog i besöket. Landskapsregeringen uppfattar att inbjudan och arrangemangen togs väl emot. Tanken är att fortsätta på liknande sätt med andra målgrupper för att på så sätt skapa nya kontaktytor samt bredda kunskapen om och förståelsen för Åland.

Under året har en samarbetsgrupp med representanter från försvarsministeriet, landskapsregeringen och utrikesministeriet bildats. Samarbetsgruppen hade sitt första möte den 10 januari 2018. Samarbetsgruppens uppgift är att diskutera bl.a. frågor rörande den allmänna säkerhetspolitiska situationen, frågor som gäller Ålands säkerhet, lagstiftning samt handräckningsfrågor och andra beredskapsfrågor. Samarbetsgruppen är ett led i att skapa väl fungerande kontaktytor mellan landskapet och ministerierna i ovan nämnda frågor.

Landskapsregeringen konstaterar att frågan om en plats i Europaparlamentet fortsättningsvis är aktuell och landskapsregeringen har tillskrivit regeringen i den frågan. Landskapsregeringen utgår från att regeringens tidigare ställningstaganden i frågan nu fullföljs.

Landskapsregeringen avser att föra en kontinuerlig dialog med regeringen i syfte att vid behov utveckla samverkansformerna mellan riket och landskapet. Landskapsregeringen konstaterar att justitieministeriet har en central roll både i detta arbete samt i arbetet att tillsammans med landskapsregeringen bevaka att rikslagstiftningen uppgörs i enlighet med självstyrelselagens behörighetsfördelning. Särskild uppmärksamhet behöver fästas vid att en dialog med berörda fackministerier om aktuella lagstiftningsförslag kan åstadkommas i så god tid att de propositioner som avlämnas till riksdagen har beaktat de för Åland relevanta frågeställningarna så att behovet av ändringar under riksdagsbehandlingen kan minimeras.

Utöver de formella kontakterna och kontakterna på tjänstemannanivå har landskapsregeringen även arbetat med att bygga upp de informella kontakterna på den politiska nivån.

2. Svenska språket

2.1. Språket, allmänt

Då det gäller den språkliga utvecklingen i landet är situationen fortsättningsvis bekymmersam. Landskapsregeringen redogjorde i föregående redogörelse till nämnden för sin syn på den språkliga utvecklingen i riket och uppfattar att nämnden enligt sitt betänkande delar landskapsregeringens uppfattning om läget.

Även då det gäller den språkliga situationen vid statliga myndigheter på Åland är situationen fortsättningsvis problematisk. Personal inom Statens ämbetsverk, Skatteförvaltningen, gränsbevakningen, Tullen, Landskapsåklagarämbetet och Folkpensionsanstalten pekar på samma brister;

- Dataprogram, dataregister och stödinformation föreligger huvudsakligen endast på finska
- Den interna skolningen, kurser m.m. ges huvudsakligen endast på finska
- Den dagliga kontakten (allt från email till skriftlig information och anvisningar), men också cirkulär och anvisningar, sker och tillhandahålls ofta endast på finska.

Med tanke på att Ålands autonomi i grunden är ett språkskydd för det enspråkigt svenska Åland och att Finland är bundet genom internationella avtal i fråga om landskapets särställning är frågan om hur tillgången på svenskspråkiga heltäckande bestämmelser kan tryggas inom såväl landskapets som rikets behörighetsområden även av internationellt intresse.

Landskapsregeringen avser att prioritera arbetet med att reformera självstyrelselagen och de där ingående språkbestämmelserna och noterar i sammanhanget självstyrelsepolitiska nämndens uppfattning att det bör övervägas om Åland kan bli ett centrum för svenskspråkig statlig service i Finland och alternativet att överväga ett djupare samarbete med myndigheter i Sverige.

2.2 Språkrådet

Språkrådet påbörjade sitt arbete i september 2008. I december 2012 antogs ett nytt reglemente i vilket språkrådets mandat omformulerades så att rådet uttryckligen enbart ska fungera som landskapsregeringens referensgrupp i språkärenden i syfte att trygga och slå vakt om det svenska språkets ställning på Åland. Språkrådet leds av lantrådet och medlemmar är representanter från landskapets förvaltning, kommunerna, staten, näringslivet, vårdsektorn och utbildningssektorn. Nuvarande språkråd tillsattes 2 februari 2016 för mandatperioden av sittande landskapsregeringen.

Under 2017 höll språkrådet tre möten. En fördjupad diskussion hölls kring utbildning framförallt vad gäller Ålands lyceum, ökad digitalisering och studentexamen. Språkrådet har även haft två diskussioner kring språkutvecklingen i landet med inbjudna gäster från tankesmedjan Magma och tankesmedjan Agenda. Språkrådet har i februari 2018 inkommit med en skrivelse till landskapsregeringen som är avsedd att ligga till grund för den fortsatta beredningen av språkbestämmelserna i förslaget till ny självstyrelselag.

Språkrådets protokoll finns att tillgå på www.regeringen.ax/andra-verksamheter-hor-forvaltningen/sprakradet.

2.3 Översättning av God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica

För att på Åland kunna garantera vård av god kvalitet måste hälsovårdspersonalen ha tillgång till dokumentation om riktlinjer för vård och behandling som i riket används för att förenhetliga vården. Sådan dokumentation är publicerad i God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica.

Riksdagens justitieombudsman (JO) konstaterade den 30.12.2015 att God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica används för att ge konkret innehåll åt den flexibla rättsnorm om hälsovårdspersonalens yrkesetiska skyldigheter som finns i 15 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvård (FFS 1994/559) vilken är gällande i landskapet. I lagen sägs ”skall i sin yrkesutövning tillämpa allmänt godtagna och beprövade metoder”. Social- och hälsovårdsministeriet bör enligt JO vidta åtgärder så att vårdrekommendationerna översätts till svenska.

Beträffande Pharmaca Fennica ansåg JO, att all den information där det ingår hänvisningar i förordning eller lagstiftning med det snaraste bör bli tillgänglig på svenska. Beträffande översättning av övrig information i produktresuméer över läkemedel (och därmed i Pharmaca Fennica) bör social- och hälsovårdsministeriet och övriga berörda riksmyndigheter tillsammans med landskapets myndigheter dryfta hur denna information ska kunna bli tillgänglig för den del av läkarkåren som inte behärskar finska. JO bad social- och hälsovårdsministeriet att senast den 30.6.2016 meddela vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

Landskapsregeringen begärde den 27.9.2016 (ÅLR 2013/3751) från Social- och hälsovårdsministeriet en kopia av ministeriets svar till justitieombudsmannen daterad den 27.6.2016. Då landskapsregeringen ansåg att den inte innehöll konkreta åtgärder för att framskrida i ärendet skickade landskapsregeringen den 9.12.2016 en skriftlig förfrågan om vilka åtgärder ministeriet har vidtagit angående JO:s beslut med anledning av landskapsregeringens klagomål gällande översättningen av Pharmaca Fennica och God medicinsk praxis. Social- och hälsovårdsministeriet har inte ännu svarat. Landskapsregeringen har haft kontakt med ministeriet i ärendet ett flertal gånger under året. Frågan har även tagits upp på ministernivå. Enligt den senaste informationen i januari 2018 håller social- och hälsovårdsministeriet på att inkludera översättning av God medicinsk praxis i Institutet för hälsa och välfärds (THL) resultatavtal för 2018 samt översättning av Pharmaca Fennica i Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet (Fimea) resultatavtal för 2018. Landskapsregeringen följer fortsatt ärendet och avser följa upp verkställigheten av översättningarna.

Förutom de här två informationskällorna vilkas översättning nu bevakas av JO är det viktigt att i framtiden uppmärksamgöra riket på att då man påbörjar ett arbete med nationella rekommendationer bör ett översättningsarbete ingå i planerna och ifråga om de beräknade resurserna redan från början. Det kan dessvärre konstateras att t.ex. hemsidorna på Social- och hälsoministeriet, THL och Valvira (Tillstånds och tillsynsverket för social- och hälsovården) inte ännu är fullständigt översatta till svenska.

2.4 Sjukvård på svenska

Av de patienter som Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) remitterade för specialistvård utanför Åland under år 2017, remitterades majoriteten till Finland. Det har förekommit enstaka fall då den språkliga servicen enligt patienternas eller anhörigas uppfattning inte har varit godtagbar. Vård på svenska är en mycket viktig fråga som måste lyftas upp på agendan kontinuerligt, inte minst då svenskans ställning i Finland inte har förstärkts under senare tid.

Kontakt hålls därför med avtalsjukhusen så att det uppstår en gemensam syn att kommunikation på svenska genom hela vårdkedjan är en väsentlig och central del av god vård. ÅHS ledningsgrupp har i detta syfte besökt ledningen för Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt och fört diskussioner om konkreta förbättringsåtgärder. Som en konkret åtgärd har sjukvårdsdistriktet på ett bättre sätt lovat följa upp patientnöjdheten gällande det språkliga bemötandet. Vård- och landskapsreformen i riket följs noggrant också i det avseendet att det garanteras tillräcklig kapacitet av svenskspråkig högklassig vård som är tillgänglig för ålänningarna.

3. Körkortslagen och straffbestämmelserna

Genom den nya körkortslagen (2015:88) för Åland, nedan körkortslagen, togs villkorligt körförbud bort och längre körförbudstider för rattfylleri och grovt rattfylleri infördes. En möjlighet infördes också att ersätta körförbudstid på grund av rattfylleri med en körkortsbehörighet för ett fordon utrustat med alkolås. Bestämmelser om körförbudstider finns i 44 § i körkortslagen. Körförbudstiderna för rattfylleri och grovt rattfylleri blev betydligt längre i den nya lagstiftningen än vad som var fallet tidigare för att markera allvaret i den typen av trafikbrott och för att motivera så många körkortshavare som möjligt att installera alkolås i sina fordon.

Enligt 43 § 1 mom. 2 punkten i körkortslagen ska domstolen i samband med att föraren av ett motordrivet fordon döms för rattfylleri eller grovt rattfylleri bestämma en tid inom vilken den som dömts för brottet inte får köra körkortspliktiga fordon (körförbudstid). Av körkortslagens 44 § 2 mom. framgår att den körförbudstid som domstolen ska fatta beslut om enligt 43 § 1 mom. 2 punkten ska bestämmas till minst ett år vid rattfylleri och till minst två år vid grovt rattfylleri eller om personen tidigare dömts för rattfylleri eller grovt rattfylleri och mindre än fem år gått mellan gärningarna. Enligt lagens 44 § 3 mom. ska den tid som körkortet varit omhändertaget räknas av när körförbudstiden bestäms.

Vid lagstiftningskontrollen av körkortslagen jämte anslutande lagar (LF nr 5/2014–2015) konstaterade Ålandsdelegationen (Nr 18/15) den 2 juni 2015 att lagstiftningen gällde landskapets myndigheter, allmän ordning och säkerhet, undervisning samt vägtrafik på vilka områden lagstiftningsbehörigheten helt eller till de delar landskapslagarna reglerar tillkommer landskapet enligt 18 § 1, 6, 14 och 21 punkterna i självstyrelselagen för Åland. Ålandsdelegationen konstaterade även att straffbestämmelserna i den antagna landskapslagstiftningen med stöd av 18 § 25 punkten i självstyrelselagen kunde intas i lagstiftningen. Enligt 18 § 26 punkten i självstyrelselagen ansågs landskapet även ha rätt att lagstifta i fråga om utsättande och utdömmande av vite samt andra tvångsmedel inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Även bestämmelserna i körkortslagen om körförbud ansågs utgöra i nämnda punkt avsedda tvångsmedel. Körförbudet är en särskild påföljd i avsikt att förhindra nya brott. Det hänför sig endast till de rättsområden som ovan konstaterats hör till landskapets lagstiftningsbehörighet, och föranledde därför inga anmärkningar i behörighetsavseende från Ålandsdelegationen.

Presidenten fann den 26 juni 2015, efter att ha inhämtat Ålandsdelegationens utlåtande i ärendet, inget hinder för att sätta i kraft körkortslagen. Den nya körkortslagen trädde i kraft den 1 mars 2016.

3.1 Domstolsbehandling

3.1.1 Ålands tingsrätt

Enligt en dom i Ålands tingsrätt den 29 september 2016 (Nr 16/139396) ansåg tingsrätten att A den 15 mars 2016 hade framfört en personbil och släpvagn från Långnäs i Lumparland längs landsväg 3 till Söderby i Lemland trots att han hade förtärt alkohol i sådan mängd att alkoholhalten i hans utandningsluft efter bilfärden varit minst 0,26 milligram per liter. Vidare hade släpvagnen saknat fungerande belysning och varit obesiktigad.

Tingsrätten dömde A för rattfylleri och trafikförseelse till ett bötesstraff. A meddelades även med stöd av 43 och 44 §§ i körkortslagen ett körförbud som med beaktande även av det interimistiska körförbudet uppgick till sammanlagt ett år och fyra månader.

3.1.2 Åbo hovrätt

A överklagade till hovrätten beträffande längden på körförbudet. I sin dom (Nr 17/100939) den 10 januari 2017 konstaterar hovrätten att rikets lagstiftningsbehörighet i fråga om straffrätten samt den i Finlands grundlag tryggade jämlikhetsprincipen ställer vissa gränser för landskapets lagstiftningsbehörighet. Vidare hänvisar hovrätten till regeringens proposition till självstyrelselag för Åland (RP 73/1990 rd, s. 43 - 44), enligt vilken straffstadgandena i landskapet inte ska kunna avvika radikalt från de stadganden som gäller i riket. Det möjliggör dock vissa skillnader mellan riket och landskapet när det gäller straffsätserna för likartade brott.

Hovrätten fann att tillämpningen av bestämmelsen i 44 § 2 mom. i körkortslagen om att körförbudstiden vid rattfylleri ska bestämmas till minst ett år uppenbart kränkte A:s grundlagsenliga rätt till likhet inför lagen. Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Hovrätten konstaterade att körförbudstiden varierade markant beroende på om gärningsorten var på Åland eller i riket. Av 66 § i rikets körkortslag framgår att vid rattfylleri meddelas ett körförbud i minst en månad. Enligt rikets rättspraxis skulle A ha meddelats körförbud i högst tre månader. Med stöd av 106 § i grundlagen tillämpade hovrätten inte den i den åländska körkortslagen ingående bestämmelsen om körförbudets minimilängd. Enligt 106 § i grundlagen ska domstolen ge grundlagsbestämmelsen företräde, om tillämpningen av en lagbestämmelse i ett ärende som behandlas av en domstol uppenbart skulle strida mot grundlagen. Hovrätten förkortade körförbudstiden så att körförbudet upphörde vid dagen för givandet av hovrättens dom.

Hovrätten som hade en förstärkt sammansättning var dock inte enig i sin dom. De skiljaktiga ledamöterna ansåg att landskapet haft behörighet att stadga om körförbud på det sätt som framgick av 43 § och 44 § 2 mom. körkortslagen för Åland. Stadgandet om att körförbudet ska vara minst ett år stod inte uppenbart i strid med grundlagen. Då A enligt utredningen varit i behov av körkort för sin försörjning skulle de ha förordnat ett körförbud om sammanlagt ett år.

3.1.3 Högsta domstolen

Målet fördes vidare till Högsta domstolen (HD), som meddelade sin dom den 2 mars 2018 (HD:2018:16). Frågeställningen i HD utgjordes av huruvida tillämpningen av 44 § 2 mom. i den åländska körkortslagen i ärendet uppenbart stred mot den i 6 § grundlagen ingående bestämmelsen om allas rätt till likhet inför lagen. Fråga var även om körförbudstidens längd.

I sina domskäl konstaterar HD inledningsvis att landskapet med stöd av 18 § 21 punkten i självstyrelselagen har lagstiftningsbehörighet i fråga om vägtrafik och med stöd av 18 § 25 punkten är landskapet behörigt att belägga med straff och bestämma storleken av straff inom rättsområden som hör till dess lagstiftningsbehörighet. Ett körförbud som meddelats på grund av ett trafikbrott har enligt vedertagen praxis ansetts vara en sådan straffrättslig påföljd som kan jämföras med ett straff och följaktligen blir till exempel legalitetsprincipen i 8 § i grundlagen tillämplig på ett sådant körförbud (HD 2005:132 punkt 3 och 2007:77 punkt 5). Även vid bedömningen av landskapets lagstiftningsbehörighet finns det enligt HD skäl att anse att körförbudet är en straffrättslig påföljd som kan jämföras med ett straff. Körkortslagen för Åland och de däri ingående bestämmelserna om körförbud omfattas således enligt HD av landskapets lagstiftningsbehörighet. Av detta följer att rikets lagstiftning om körförbud inte är tillämplig i detta ärende (HD 2001:79).

HD anför vidare att utgångspunkten enligt 18 § 25 punkten i självstyrelselagen är att inom de områden som hör till landskapets lagstiftningskompetens omfattar behörigheten även rätten att belägga brott mot reglerna med straff. Straff kan i landskapet föreskrivas även för sådana gärningar som i riket är straffria. Den allmänna straffrätten hör

däremot till rikets behörighet. Detta innebär enligt HD att strafflagens allmänna del vid rättskipning tillämpas på landskapets kriminaliseringar och även att straffen som påföljder bör vara desamma eller jämförbara med rikets påföljder. Som exempel nämner HD att skilda typer av frihetsstraff eller ett annorlunda sätt att beräkna böter skulle falla utanför landskapets lagstiftningsbehörighet.

HD tar i sitt resonemang även upp den bestämmelse i 106 § i grundlagen som reglerar grundlagens företrädare, en bestämmelse som låg till grund för hovrättens beslut att inte tillämpa den åländska körkortslagen. Enligt HD kan efter det en landskapslagstiftning trätt i kraft en tillämpning av stadgandena prövas av domstol på basis av 106 § grundlagen, men bara på den grunden att en tillämpning uppenbart skulle strida mot grundlagen i ett konkret fall. I detta sammanhang påpekar HD att innehållet i en landskapslag inte efter det den passerat lagstiftningskontrollen kan angripas på den grunden att det strider mot kompetensfördelningen mellan riket och landskapet.

Vidare anför HD att straff alltid innebär ett ingrepp i den personliga rörelsefriheten, rätten till egendom eller näringsfriheten eller andra rättigheter som tryggas i grundlagen. Detta innebär å sin sida att ingreppet inte får vara oproportionerligt i förhållande till dess ändamål. Ett i förhållande till den eftersträvade verkan oproportionerligt minimistraff kan innebära ett brott mot grundlagens bestämmelser och sålunda även en överträdelse av självstyrelselagen, då stiftande eller ändring av grundlag tillhör rikets lagstiftningsbehörighet. Inom dessa gränser har landskapet rätt att fastställa straffet. Skulle man med åberopande av principen om likhet inför lagen frångå dessa grundprinciper och pröva skäligheten i landskapslagarnas straffstadganden genom en jämförelse med rikslagstiftningen skulle innebörden i att landskapet fick belägga brott mot landskapslagstiftning med straff mista sitt innehåll.

HD fortsätter sitt resonemang med att det omnämmande i förarbetena, som hovrätten hänvisat till (RP 73/1990 rd s. 43 – 44), torde ses i ljuset av det faktum att behörigheten att belägga brott mot stadganden i landskapslag med straff markant utvidgades vid reformen av självstyrelselagen att omfatta förutom bötesstraff och vite även fängelsestraff. De grundläggande fri- och rättigheterna var ännu inte intagna i den då gällande regeringsformen. Lagstiftningskontrollen av landskapslagar baserade sig inte på grundlagen i samma grad som idag och uttalanden i förarbetena till självstyrelselagen kunde tänkas ha en vägledande funktion när landskapet skulle ta i bruk sina nya befogenheter.

HD konstaterar vidare att då A har gjort sig skyldig till rattfylleri på Åland, ska 44 § 2 mom. i den åländska körkortslagen tillämpas på det körförbud som meddelas honom. Denna bestämmelse om att körförbudet ska bestämmas till minst ett år är likadan för alla som gjort sig skyldiga till rattfylleri på Åland och den särbehandlar inte någon på grund av boningsort eller på någon annan grund som omnämns i grundlagens bestämmelse om jämlikhet. Vidare är det körförbud som meddelats A klart kortare än det längsta tillåtna körförbudet för rattfylleri enligt rikets körkortslag. Körförbudets längd kan inte anses vara oproportionerlig i förhållande till körförbudets ändamål och det brott som A begått.

Slutligen anför HD att tillämpningen av den åländska körförbudsbestämmelsen inte på ett sådant sätt som avses i 106 § i grundlagen uppenbart strider mot den i 6 § i grundlagen tryggade grundrättigheten om att alla skall vara lika inför lagen eller de andra i grundlagen tryggade grundrättigheterna. HD ändrade hovrättens domslut och fann det med hänsyn till A:s relativt låga alkoholhalt vara motiverat att meddela A ett körförbud på ett år och två månader.

Landskapsregeringen anser att rättsfallet ger en intressant vägledning över inom vilka ramar den åländska självstyrelsen har att verka inom och lyfter samtidigt upp den komplexitet som behörighetsfördelningen ger upphov till.

4. Vård- och landskapsreformen i riket

4.1. Bakgrund

Reformen består av många olika delar där reformen av landskapen och social- och hälsovården utgör hörnstenarna. Bland de propositioner som ingår i reformen kan särskilt följande lyftas fram:

- Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse
- Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om produktion av social- och hälsotjänster
- Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om kundens valfrihet inom social- och hälsovården samt ändring av 2 § i lagen om statens revisionsverk

Det föreslås bli 18 landskap inrättade i Finland. Landskapen är offentligrättsliga samfund med regionalt självstyre. De nya landskapen föreslås i fråga om område motsvara de nuvarande landskapen med vissa undantag.

Landskapens högsta beslutande organ är landskapsfullmäktige som utses genom val. Landskapen ska sköta de uppgifter som föreskrivs för dem i lag. Centrala uppgifter är social- och hälsovården och räddningsväsendet. Vidare bereds särskilt en överföring av vissa uppgifter från närings-, trafik- och miljöcentralerna, arbets- och näringsbyråerna och regionförvaltningsverken samt landskapsförbunden och miljö- och hälsoskyddet till landskapens ansvar. De landskap som bildas finansieras av staten främst genom att statens förvärvsinkomstbeskattning ökas medan kommunalskatten minskas i motsvarade mån dvs med ca 12,5 procentenheter. Samtidigt ökas den statliga andelen av samfundsbekattningen. På Åland bildas inget landskap eftersom hälso- och sjukvården samt socialvården hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Kopplat till den s.k. valfrihetslagstiftningen, genom vilken klienten ska få mångsidigare möjligheter att välja tjänsteproducent jämfört med tidigare, planeras ändringar i socialförsäkringssystemet, där sjukförsäkringens ersättningar sammanslås med statens helhetsfinansiering av social- och hälsovården. Eftersom social- och hälsovården är landskapets lagstiftningsbehörighet medan socialförsäkringen är rikets kommer detta att medföra särskilda utmaningar för riket att tillse att ålänningarna inom rikets behörighetsområde erhåller samma socialförsäkringsskydd som tillhandahålls invånarna i riket.

4.2. Reformen och Åland i fråga landskap och beskattning

Under slutet av år 2016 och hela våren 2017 skickades skrivelser mellan landskapsregeringen och statsrådet samt finansministeriet gällande hanteringen av Åland och självstyrelsen i samband med reformen. Från mars till och med slutet av maj var förhandlingarna mellan landskapsregeringen och finansministeriet mycket intensiva. Under förhandlingarna framhöll landskapsregeringen konsekvent men utan framgång att den mest ändamålsenliga lösningen inte är det aktuella landskapsavdraget i statsbeskattningen för ålänningarna utan att landskapet övertar förvärvsinkomstbeskattningen.

Ålandsdelegationen avgav, utgående från en begäran av finansministeriet baserat på förhandlingsdiskussionerna, ett utlåtande, nr 26/17, av den 2 juni 2017. Ålandsdelegationen anger bl.a. följande: ”Enligt Ålandsdelegationens uppfattning möjliggör gällande ordalydelse i självstyrelselagens 49 § inte att av den debiterade skatten på förvärvsinkomster på förslaget sätt endast skulle beaktas den proportionella andel som motsvarar statsskatterna före vård- och landskapsreformen, utan de debiterade statsskatterna ska beaktas i sin helhet. Den av finansministeriet föreslagna modellen, enligt vilken den del av den framtida inkomstskatten i riket som utgör en förhöjning på grund av social- och hälsovårdsreformen inte skall beaktas som en i landet debiterad inkomstskatt vid uträknandet av skattegottgörelsen, är inte förenlig med de i 49 § i självstyrelselagen uppställda rekvisiten för hur skattegottgörelse kan och skall räknas fram utgående från debiterade skatter, för att sedan fastställas av Ålandsdelegationen. Däremot föreligger det inte hinder för att Ålandsdelegationen i anslutning till beslutet konstaterar hur stor skattegottgörelsen skulle vara om man vid uträkningen inte skulle beakta den av social och hälsovårdsreformen föranledda förhöjningen av inkomstskatten. Detta förutsätter att Ålandsdelegationen erhåller de erforderliga uppgifterna av skatteförvaltningen. Detta konstaterande kunde sedan utgöra grund för riksstyrelsens egna beslut för kompenseringsåtgärder till landskapet.”

Efter att Ålandsdelegationens utlåtande givits avläst statsrådet en kompletterande proposition nr RP 71/2017 rd.

Denna proposition innehåller bl.a. följande centrala delar:

Den bestämmelse om det åländska landskapsavdraget som föreslagits i 125 a § i inkomstskattelagen (1535/1992) ska ändras så att avdraget beräknas enligt 30 § i inkomstskattelagen på grundval av den beskattningsbara inkomsten vid kommunalbeskattningen. Kompletteringen föreslås för att avvikelser mellan kommunalbeskattningen i riket och på Åland inte ska påverka beloppet av landskapsavdraget. Vid riksdagsbehandlingen av regeringens proposition 15/2017 rd aktualiserades frågan hur de ändringar som föreslagits i utdelningen av samfundsskatten enligt 12 § i lagen om skatteredovisning påverkar skatteinkomsterna för kommunerna på Åland och hur de påverkar de samfund som är verksamma på Åland. Ändringen bör också till denna del vara neutral. Därför ska också konsekvenserna av de ändringar som på grund av social- och hälsovårds- och landskapsreformen föreslagits i utdelningen av samfundsskatten med stöd av 47 § 2 mom. i självstyrelselagen beaktas vid dimensioneringen av avräkningsbeloppet i den proposition som lämnas våren 2018.

I regeringens proposition 15/2017 rd föreslogs det att den

uteblivna skattegottgörelsen enligt 49 § i självstyrelselagen skulle kompenseras genom en höjning av avräkningsgrunden. Enligt Ålandsdelegationens utlåtande föreligger det inte hinder för att Ålandsdelegationen i anslutning till beslutet om skattegottgörelsen konstaterar hur stor skattegottgörelsen skulle vara om man vid uträkningen inte skulle beakta den av social- och hälsovårds- och landskapsreformen föranledda förhöjningen av inkomstskatten. Ålandsdelegationen konstaterar vidare att ovannämnda konstaterande kunde utgöra grund för riksstyrelsens egna beslut för kompenseringsåtgärder till landskapet. Regeringen anser att reformen gällande skattegottgörelsen kan genomföras neutralt på det sätt Ålandsdelegationen framför i sitt utlåtande. Den uteblivna skattegottgörelsen kompenseras till Åland så att reformen är neutral med hänsyn till Ålands finansiella ställning.

För att reformen ska uppfylla villkoren i självstyrelselagen även beträffande ändringen av avräkningsgrunden, överlämnas våren 2018 en ny proposition till riksdagen med förslag om temporär ändring av avräkningsgrunden åren 2019—2021. Därvid beaktas även konsekvenserna av de ändringar som på grund av social- och hälsovårds- och landskapsreformen föreslagits i utdelningen av samfundsskatten beaktas vid dimensioneringen av avräkningsbeloppet våren 2018. När ovan nämnda ändringar granskas i samband med dimensioneringen av avräkningsbeloppet, bör avräkningsgrunden enligt de preliminära beräkningarna sänkas med 0,08 procentenheter från och med 2019 jämfört med nuvarande avräkningsgrund. Enligt 47 § 5 mom. i självstyrelselagen stadgas det om ändring av avräkningsgrunden i rikslag med lagtingets bifall.

Grundlagsutskottet (GrUU 26/2017 rd) omfattade resonemanget i den kompletterande propositionen.

Grundlagsutskottet ansåg att det i propositionen föreslagna arrangemanget är mycket speciellt. Arrangemanget stöder sig på en utvidgande tolkning av självstyrelselagen för Åland, vilket kan anses tveksamt med hänsyn till grundlagen och självstyrelselagen. Å andra sidan utgör självstyrelselagens reglering av skattegottgörelsen som sådan inget hinder för en rikslagstiftning genom vilket det görs ändringar i den gällande inkomstskattelagstiftningen.

Grundlagsutskottet konstaterade att det inte kan föreskrivas om landskapsavdraget på det föreslagna sättet såvida det inte sörjs för att bortfallet av skattegottgörelsen kompenseras. Enligt grundlagsutskottet kan bortfallet av skattegottgörelsen temporärt ersättas genom rikets egna kompenseringsåtgärder på det sätt som det föreslås i propositionen. Enligt propositionsmotiven har Ålandsdelegationen lyft fram den möjligheten att delegationen i anslutning till beslutet om skattegottgörelse konstaterar hur stor skattegottgörelsen skulle vara om man vid uträkningen inte skulle beakta den av social- och hälsovårdsreformen föranledda förhöjningen av inkomstskatten. Ett sådant förfarande kan trots dess inofficiella natur i praktiken fungera som grund för kompenseringsåtgärderna till landskapet. Grundlagsutskottet understryker att bortfallet av skattegottgörelsen inte utgör en verkning som hör till de normala variationerna i rikets skattepolitik och att de ekonomiska relationerna mellan landskapet och riket ska ordnas genom reglering i självstyrelselagen för Åland. Det ovan beskrivna arrangemanget kan sålunda endast under viss, kort tid kompensera för bortfallet av skattegottgörelsen. Frågan måste regleras på korrekt sätt så snabbt som möjligt. Av konstitutionella skäl ser grundlagsutskottet det som nödvändigt att social- och hälsovårdsutskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande där riksdagen förutsätter att regeringen snabbt skrider till åtgärder för att göra bestämmelserna om skattegottgörelse förenliga med självstyrelselagen för Åland.

Landskapsregeringen har i sammanhanget lyft frågan om en ändring av den nuvarande självstyrelselagen i brådskande ordning men detta har inte ansetts motiverat då förfarandet med att riket skulle kompensera för bortfallet av skattegottgörelsen med beaktande av att vård- och landskapsreformen försenats och den pågående självstyrelselagsrevisionen skulle vara aktuellt endast för åren 2020 och 2021.

4.3. Reformen och Åland i fråga om valfriheten

I fråga om landskapet Ålands behörighet inom socialvård och hälso- och sjukvård uppmärksammar grundlagsutskottet dessutom bestämmelserna i 4 § i förslaget till valfrihetslag och att det eventuellt föreligger behov av att med anknytning till 7 och 8 § i valfrihetslagen bereda en sådan överenskommelseförordning som avses i 32 § i självstyrelselagen för Åland.

Efter grundlagsutskottets utlåtande påbörjades en förnyad beredning av en proposition med förslag till valfrihetslag. Landskapsregeringen har vid ett flertal kontakter med social- och hälsovårdsministeriet försökt få till ett samarbete kring de bestämmelser som avser gränssnittet mellan Åland och riket som aktualiseras i samband med reformen.

I ett yttrande av den 14 december 2017 angav landskapsregeringen bl.a. följande:

”Landskapsregeringen förväntar sig att ministeriet tillsammans med landskapsregeringen snarast påbörjar faktiska diskussioner om de återstående problemen samt om frågan gällande hur flerkanalsfinansieringen påverkar Åland och hur det kan säkerställas att aktörer och patienter blir likabehandlade jämfört med i riket samt att de medel som införsamlats för socialförsäkringsskyddet även kommer Åland till del.”

I samma yttrande angav landskapsregeringen även följande:

”Förslaget till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården omfattar endast riket, inte Åland. Förslaget beaktar inte tillfällig gränsövergång mellan rikets social- och hälsovårdsområde och landskapet Åland. Lagförslaget behöver skrivas om i fråga om tillfällig vistelse och val av tillfällig tjänsteproducent såsom det beskrivs i utkastet till lagförslaget 8 § och bestämmelserna gällande brådskande vård i 9 §. Det bör beaktas att den offentliga vården på Åland inte omfattas av rikets registerskyldighet eller anslutningskravet till Kantatjänsterna. Hur regleringen av vården för ålänningar som tillfälligt vistas i riket och personer bosatta i riket som tillfälligt vistas på Åland ska ske bör närmare utredas i samarbete mellan ministeriet och landskapsregeringen. Utredningen behöver då även inkludera ansvaret och grunderna för de betalningsrörelser som uppstår.

Tillgängligheten för specialtjänster t.ex. platser eller placeringar inom barnskydd och missbrukarvård på svenska i riket är av mycket stor vikt eftersom det ofta inte är möjligt att upprätthålla dessa inom Åland. Beträffande barnskydd har social- och hälsovårdsministeriet ansett att placering utomlands, med beaktande av barnskyddslagens mening och speciellt kompetens- och övervakningsfrågor inte är tillrådligt.

Landskapsregeringen konstaterar att om valfrihetsreformen innebär att servicen för svenskspråkiga klienter splittras genom att specifikt svenskspråkiga enheter försvinner, innebär detta en klar försämring av kvalitativa tjänster på svenska. Placering i Sverige kan då vara det enda möjliga alternativet.

Landskapet Åland köper genom Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) viss specialiserad sjukvård från riket. Landskapsregeringen anser att möjligheterna att fortsatt erhålla all specialiserad sjukvård på svenska bör tryggas. Valfrihetsreformen får inte försämma möjligheterna till vård på svenska. Kvalitet, patientsäkerhet och utfall i hälsa är i allra högsta grad beroende av att patienten och den som tillhandahåller hälsovårdstjänsten kan kommunicera med varandra. En jämlik vård innebär att den språkliga jämlikheten tryggas.”

Landskapsregeringen lyfte ånyo fram att rikets reformer ska vara sådana att landskapet Ålands faktiska konstitutionella, ekonomiska och förvaltningsmässiga inflytande inte rubbas. Självstyrelselagens 30 § innebär att riket fortsättningsvis är skyldigt att handha förvaltningen av socialförsäkringen på Åland på ett sätt som inte ställer medborgare på Åland och i riket i ojämlig ställning.

Avsikten är att en proposition gällande valfriheten överlämnas till riksdagen under våren.

5. Ålands demilitarisering och neutralisering

5.1 Allmänt

I Östersjöområdet kvarstår liksom under de senaste åren en ökad säkerhetspolitisk oro. I Finlands försvarspolitiska redogörelse som publicerades den 16 februari 2017 konstateras att Finlands militära verksamhetsmiljö har förändrats, och att den militära aktiviteten och de militära spänningarna i Östersjöområdet har ökat.

Mot bakgrund av det förändrade säkerhetsläget i Östersjön är Ålands betydelse ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv en fråga som är aktuell och debatteras i Finland, Sverige och omvärlden.

I riksdagens utrikesutskotts betänkande (9/2016rd) den 22 november 2016 med anledning av statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse fastslås att Åland har en genom internationella avtal befäst och etablerad folkrättslig ställning som demilitariserat och neutraliserat område. Denna status har inte ifrågasatts av andra stater och det ligger i Finlands intresse att garantera den. Det innebär dock inte att Finland inte skulle ha skyldighet att svara för Ålands försvar och det hindrar inte en intensifiering av Finlands militära samarbete i Europeiska unionen, internationella organisationer och de nordiska länderna.

Ålands demilitarisering och neutralisering är mot bakgrund av den rådande säkerhetspolitiska situationen i allra högsta grad relevant och landskapsregeringens uppfattning är att Åland genom sin demilitarisering och neutralisering utgör en stabiliserande faktor i Östersjöområdet. Landskapsregeringen anser fortsättningsvis att det

är av största vikt att Ålands demilitarisering och neutralisering upprätthålls och dess giltighet kontinuerligt hävdas oavsett nationella eller internationella förändringar på det säkerhetspolitiska planet.

5.2 Försvarssamarbete Finland-Sverige

Sverige och Finland har en likartad säkerhetspolitisk utgångspunkt. Länderna har sedan tidigare ett omfattande samarbete på försvarsområdet och samverkar både bilateralt samt inom befintliga forum som det nordiska försvarssamarbetet Nordefco, Europeiska unionen, Nato och FN. (Stryka?)

Under de senaste åren har Finland och Sverige fördjupat sitt bilaterala försvarssamarbete. Målet för försvarssamarbetet mellan Sverige och Finland är att förbättra försvarsmakternas operativa förmåga och att möjliggöra gemensamt operativt agerande. Med hjälp av samarbetet blir också försvarsmakterna i båda länderna effektivare verksamhetsmässigt och ekonomiskt. Samarbetet grundar sig på förtroende och långsiktigt arbete länderna emellan.

Samarbetet syftar till att stärka Sveriges och Finlands nationella försvar och ländernas förmåga att agera tillsammans vilket förstärker säkerheten i Östersjöområdet. Det fördjupade försvarssamarbetet omfattar även operativ planering och förberedelser för gemensamt användande av civila och militära resurser i olika scenarier. Genom att skapa en handlingsfrihet att agera gemensamt höjs tröskeln för incidenter och angrepp.

Den finska och den svenska marinen har länge haft ett nära samarbete inom ramen för den svensk-finska gemensamma marina stridsgruppen, SFNTG. Detta samarbete fördjupas kontinuerligt och stridsgruppen planeras uppnå initial förmåga hösten 2017 och kommer då bl.a. att ha förmåga till gemensamma sjöövervakningsoperationer. Sverige och Finland har haft ett samarbete avseende sjölägesbild sedan början av 2000-talet inom ramen för det s.k. SUCFIS. Detta utgör nu en central del i det svensk-finska samarbetet och bidrar till utvecklingen av den gemensamma marina stridsgruppen. Möjligheten att mer flexibelt använda sig av flygbaser och hamnar i båda länderna ses också över inom ramen för det svensk-finska samarbetet. Vidare utvecklas säker kommunikation länderna emellan, både mellan försvarsmakterna och mellan Försvarsdepartementet respektive försvarsministeriet. (Stryka?)

I Finland pågår ett lagstiftningsarbete avseende de rättsliga förutsättningarna för försvarssamarbeten.

Sverige planerar ett civilförsvar där samarbetet med Finland är centralt. Det föreslås från svensk sida att Finland och Sverige kunde ha ett djupare samarbete vad gäller till exempel att upprätthålla viktig infrastruktur, sjukvård, läkemedelsförsörjning, befolkningsskydd och evakueringar

Då det gäller försvarssamarbetet mellan Finland och Sverige har Finland konstaterat att Ålands demilitarisering och neutralisering kommer att respekteras vid det fördjupade försvarssamarbetet. Landskapsregeringens uppfattning är att det från landskapets sida inte i dagsläget finns något behov av att aktivt delta i samarbetet eftersom Ålands särställning inte påverkas. Landskapsregeringen kommer dock att hålla sig informerad om försvarssamarbetet så att landskapsregeringen kan vara delaktig om samarbetsplanerna skulle komma att beröra Åland.

5.3 Gränsbevakningen

Gränsbevakningen har genomgått flera omorganisationer under de senaste åren då stationer lagts ner och personalantalet minskat. Inga nedskärningar som rör Åland är planerade under 2018. De uppgifter som utförs av gränsbevakningsväsendet på Åland är viktiga för det åländska samhället och ett gott samarbete mellan gränsbevakningen och landskapets myndigheter eftersträvas.

De årliga möten som hålls mellan gränsbevakningens ledning och landskapsmyndigheterna är betydelsefulla eftersom de ger möjlighet till informationsutbyte och diskussioner om aktuella frågor.

Under året har landskapsregeringen yttrat sig över utkastet till regeringsproposition med förslag lagar om ändring av gränsbevakningslagen och utlänningslagen samt vissa lagar som har samband med dem.

Syftet med propositionen är att utveckla gränsbevakningsväsendets och gränsbevakarnas befogenheter under normala förhållanden så att gränsbevakningsväsendet kan bereda sig på att snabbt och effektivt möta de hot som uppstår i Finlands säkerhetspolitiska omgivning, såväl självständigt som i samarbete med andra behöriga myndigheter. I propositionen föreslås kompletteringar av gränsbevakarnas befogenheter när det gäller att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid gränsövergångsställena och i dess omedelbara närhet, i gränsbevakningsväsendets lokaler och på områden som är i gränsbevakningsväsendets besittning, när polisen är förhindrad att göra det. Vidare kompletteras gränsbevakningsväsendets befogenheter i uppgifter som utförs på begäran av polisen eller i form av assistans till polisen.

Gränsbevakningslagens bestämmelser när det gäller handräckning ska också uppdateras. I fortsättningen ska gränsbevakningen vid bekämpning av terrorism kunna ge polisen handräckning som omfattar användning av militära maktmedel inte bara på havsområden utan också på landområden. Handräckningen av försvarsmakten till gränsbevakningsväsendet ska också kunna omfatta användning av maktmedel under en behörig gränsbevakningsmans uppsyn.

Landskapsregeringen framhöll i sitt yttrande att Ålands demilitariserade och neutraliserade status ska respekteras. Demilitariseringen och neutraliseringen är en förpliktelse som Finland har iklätt sig gentemot signatärmakterna.

Enligt artikel 4 a i 1921 års konvention får Finland när utomordentliga omständigheter det kräver i zonen införa och temporärt hålla sådana väpnade styrkor som är strängt nödvändiga för ordningens upprätthållande. Enligt landskapsregeringens mening ska undantagen i konventionerna alltid tolkas strikt.

Hantering av terrorism är i första hand en polisiär uppgift. I händelse av ett misstänkt terrorbrott på Åland bör frågan således i första hand skötas av polisen och det kan inte bli fråga om handräckning från försvarsmakten så länge det inte är fråga om åtgärder som ”är strängt nödvändiga för ordningens upprätthållande”. Enligt landskapsregeringens åsikt kan detta kriterium anses vara uppfyllt enbart då det är fråga om en överhängande risk för människors liv eller hälsa eller då stora miljö- eller egendomsskador står på spel. Landskapsregeringen anser således inte att man generellt kan utgå från att alla former av terrorism skulle uppfylla konventionens krav på ”utomordentliga omständigheter” utan en bedömning måste göras i varje enskild situation, om möjligt i dialog mellan landskapsregeringen och riket.

Enligt Ålands landskapsregerings uppfattning ska begreppet ”militär land-, sjö-, eller luftstyrka” tolkas så att det omfattar försvarsmaktens styrkor som är i tjänst oavsett i vilket syfte de besöker den demilitariserade zonen och oavsett om de är beväpnade och/eller uniformerade. Med en styrka avses en eller flera soldater och annan militär personal som är i tjänst. Landskapsregeringens uppfattning är att även om en civil myndighet leder en exceptionell situation så räknas inte försvarsmaktens handräckning som civil. Statusen för militära enheter kan inte förändras beroende på uppdrag och situationsledningen.

Landskapsregeringens uppfattning är att det inte är möjligt att använda värnpliktiga i gränsbevakningsuppgifter inom Ålands demilitariserade och neutraliserade område.

Under året har landskapsregeringen fört fram vikten av att gränsbevakningens helikoptrar fortsättningsvis ska kunna starta och landa i Åbo. Frågan är viktig för Ålands del främst gällande sjöräddning men också gällande akuta sjuktransporter vid dåligt väder. Alternativet till Åbo flygfält var Helsingfors vilket skulle ha medfört en förlängning av flygtiden med ca. 45 minuter enkel väg. Gränsbevakningen meddelade att dejoureringen för helikoptern kommer att finnas kvar i Åbo och att helikoptern kan starta från Åbo men Finnavia meddelade att flygledningen nattetid, på grund av ekonomiska skäl, upphör i Åbo vilket skulle ha kunnat leda till att helikoptern inte kan landa i Åbo vid dåligt väder. Efter en flera år lång tvist meddelades det i november att ett avtal om fördelning av kostnaderna mellan Åbo med kranskommuner, landskapsförbundet och gränsbevakningsväsendet ingåtts. Tillsammans med en sänkning av avgiften från Finnavias håll kunde således en lösning nås som innebär att flygfältet kommer att hållas öppet dygnet runt.

5.4 Fartygsbesök och överflygningar

Årligen genomför marinen planerade fartygsbesök i åländska vatten. Under 2017 fick Åland sammanlagt 29 fartygsbesök. Landstigning skedde vid 6 besök. Besöken föranledde inte några åtgärder. De årliga möten som hålls mellan företrädare för marinen, lagtinget och landskapsregeringen är betydelsefulla eftersom de ger en möjlighet att regelbundet utbyta information samt föra diskussioner om aktuella frågor.

5.5 Riktlinjer för

Landskapsregeringen november 2017 riktlinjer situationer då behöver begära riksmyndigheterna. I närmare på vilket sätt begäras och på vilket handräckning ska civil handräckning men handräckning från Handräckning ska alltid civila myndigheter.

Handräckning från övervägas först då alla uttömda. Man ska i ställning till om att utföra eller om man åtgärd. Eftersom är begränsade är nödvändigt och därför den situationen att det som har den specialmateriel som uppgift som är Handräckning från inte som ett led i

År	Totalt antal	Landstigning	Handräckning
2000	32		
2001	30		
2002	58		
2003	26		
2004	51		
2005	35		
2006	22		
2007	21		
2008	22		
2009	26		
2010	26	8	
2011	28	11	
2012	14	11	
2013	18	6	
2014	19	5	
2015	12	3	
2016 ¹	27	9	1
2017	29	6	1

handräckning

fastställde den 16 för handräckning i landskapets myndigheter handräckning av riktlinjerna fastställs handräckning ska sätt frågan om beredas, både gällande även gällande försvarsmakten. i första hand begäras av

försvarsmakten kan civila möjligheter är dessa fall även ta uppgiften är nödvändig kan lämna den utan myndigheternas resurser myndighetssamarbete uppkommer dock ibland enbart är försvarsmakten specialpersonal och det behövs för att utföra en nödvändig. försvarsmakten ingår landskapets

krisberedskap/beredskapsplanering och kan inte ske rutinmässigt.

5.6. Handräckning inom oljeskyddet

Myndighetsansvaret för oljeskyddet både på land och till havs åligger landskapsregeringen. Landskapsregeringen har ett samverkansavtal med de kommunala räddningsmyndigheterna i frågor som rör oljeskadebekämpningen. Genom avtalet är räddningsmyndigheterna även oljeskademyndigheter och har utökade befogenheter att vidta åtgärder i samband med oljeskadebekämpningen. Beredskapen har blivit bättre i och med att det nu finns räddningsledarjour dygnet runt även för oljeskador.

Bekämpningen av oljeskador till havs sköts i praktiken av Ålands sjöräddningssällskap enligt ett avtal med landskapsregeringen. Vid mindre fartygsolyckor kan räddningsledaren begära handräckning direkt av Egentliga Finlands- eller Satakunda Räddningsverk. I landskapet finns inget fartyg som är utrustat för bekämpning av kemikalieolyckor, varför handräckning i sådana fall kommer att vara nödvändigt. Finland har fem sådana fartyg, varav fyra drivs av gränsbevakningen och ett av marinen.

Gränsbevakningsväsendet i Finland deltar vid bekämpningen av skador och olyckor på åländska havsområden och vid större olyckor kan landskapsregeringen vända sig till Finlands miljöcentral, SYKE. Riksmyndigheterna är enligt 31 § självstyrelselagen skyldiga att inom gränserna för sin allmänna behörighet bistå landskapsmyndigheterna. De av landskapsregeringen fastställda riktlinjerna för begäran om handräckning omfattar även handräckning inom oljeskyddet.

¹ Siffrorna för 2009-2015 räknas för tiden 1.11-31.10. Fr.o.m. 2016 räknas besöken per kalenderår.

Oljeskyddet i riket genomgår en stor förändring då överföringen av det operativa ledningsansvaret vid miljöolyckor vid havsområden överförs från miljöministeriet till inrikesministeriet från och med 1.1.2019. I praktiken ska Gränsbevakningsväsendet leda bekämpningen av fartygsoljeskador och fartygskemikalieolyckor till havs. Avsikten är att propositionen överlämnas till riksdagen under våren 2018. Förslaget innebär att lagen om bekämpande av oljeskador ska upphävas och bestämmelserna integreras i räddningslagen. Landskapsregeringen följer hur beredningen framskrider.

6. Ålandsexemplet

6.1 Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen

Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering har till syfte att utveckla och öka Ålandsexempels användning i internationella sammanhang samt att utveckla och utöka informationen om samt kontakterna till Åland. Kontaktgruppen har under perioden haft 4 möten.

Kontaktgruppen har under året aktivt bidragit till utbildning om Åland vid statsrådet och utrikesministeriet och sett till att information om Åland finns tillgänglig för utrikesförvaltningen och att Ålandsinformation kontinuerligt uppdateras på utrikesministeriets webbplats och intranät. Till kontaktgruppens möten kallas sakkunniga enligt önskemål; gruppen diskuterade under året med sakkunniga tjänstemän från utrikesförvaltningen bl a anordnandet av ett Europapolitiskt evenemang på Åland under våren 2018, hanteringen av Åland i officiella sammanhang som exempelvis evenemang som ordnades med anledning av Finland 100 år, aktuella europafrågor och det säkerhetspolitiska läget i Östersjön.

Det finns ett behov av goda strukturerade kontakter mellan landskapsregeringen och utrikesministeriet och i dessa kontakter utgör kontaktgruppen ett bra forum. I kontaktgruppen finns möjlighet att även diskutera aktuella ärenden som inte direkt hänför sig till Ålandsexemplet. Genom kontaktgruppens arbete ges naturligt tillfälle till ett årligt möte med utrikesministern där möjligheten finns att förutom kontaktgruppens verksamhet även diskutera andra aktuella frågor inom utrikesministeriets verksamhetsområde, vilket är värdefullt. Landskapsregeringen sätter stor vikt vid att upprätthålla kontaktgruppen som ett samarbetsorgan som båda parter har nytta av.

Ålandsexemplet väcker fortsättningsvis intresse runt om i världen. Landskapsregeringen har under år 2017 tagit emot 5 grupper som besökt Åland i syfte att studera Ålandsexemplet. Därtill har två ambassadörer vid sina besök till Åland även varit intresserade av att närmare bekanta sig med Ålandsexemplet.

Kontaktgruppen har under år 2017 att fortsatt hålla regelbundna temamöten där ledande tjänstemän vid utrikesförvaltningen medverkar.

7. Det ekonomiska systemet

7.1 Avräkningsgrunden

I sitt betänkande (nr 2/2013-2014) konstaterade självstyrelsepolitiska nämnden att de ser mycket allvarligt på att den under år 2012 tillsatta arbetsgruppens för översyn av det ekonomiska systemet avstod från att lämna ett konkret förslag till ändring av avräkningsgrunden. I den senare tillsatta Ålandskommitténs mandat ingår att oberoende av vilka förslag kommittén lägger fram om skattebehörigheten föreslå ett avräknings- eller annat system där den finansiella utjämnningen mellan landskapet och riket smidigt kan ändra när förhållandena ändras.

På basis av ovan nämnda arbetsgrupps förslag hölls det under våren 2014 fortsatta kontakter med finansministeriet i syfte att få till stånd och formulera en gemensam begäran om utlåtande från Ålandsdelegationen i enlighet med 56 § självstyrelselagen. Arbetet har fortgått med gemensamma arbetsmöten såväl i Helsingfors som i Mariehamn fram till maj 2015.

Ålandsdelegationen lämnade sitt utlåtande till finansministeriet den 21 september 2015 (ÅD nr 26/15). I sitt utlåtande konstaterar Ålandsdelegationen att det inte kan anses ankomma på Ålandsdelegationen att uttala sig om vilka konkreta ändringar beträffande hanteringen av inkomster som är av sådan art, att en ändring av avräkningsgrunden kan aktualiseras. Ålandsdelegationen konstaterade vidare att avräkningsgrunden inte ändrats under den tid självstyrelselagen varit i kraft, och att en översyn av avräkningsgrunden därför är befogad. En ändring kan aktualiseras genom en regeringsproposition eller genom lagtingsinitiativ.

Landskapsregeringen har fortsatt den inledda politiska diskussionen med regeringen i saken i samband med förändringarna med anledning av vård- och landskapsreformen samt reformen av självstyrelselagen. Det är sannolikt att beslut om avräkningsgrunden kommer att fattas i samband med de processer som pågår gällande de ovan nämnda reformerna.

I landskapsregeringens yttrande till grundlagsutskottet den 14 juni 2017 angavs följande:

”Landskapsregeringen konstaterar att efter förhandlingarna på regeringsnivå är det riksdagen och lagtinget som enligt 47 § 5 mom. självstyrelselagen äger besluta om en ändring av avräkningsgrunden. För att en ändring av avräkningsgrunden ska kunna genomföras krävs att båda parlamenten omfattar ändringen och därmed den föreslagna nivån.

I det fall det inte finns politisk vilja att ändra självstyrelselagen är den naturliga lösningen för att säkerställa landskapets finansiering att även den i självstyrelselagen angivna avräkningsgrunden om 0,45 % kvarstår oförändrad tills en godtagbar helhetslösning kan åstadkommas. Därigenom garanterar den förhöjda avräkningen även en kompensation för den uteblivna skattegottgörelsen, som Ålandsdelegationen räknar ut.

Landskapsregeringen avser iså fall återbetala mellanskillnaden mellan den förhöjda avräkning som social- och hälsovårdsreformen förorsakar och den summa avräkningen borde ge utan reformen. Vid beräkningen ska den av Ålandsdelegationen beräknade fiktiva skattegottgörelsen, förändringen av samfundsbeskattningen samt en förhöjning om 15 miljoner euro som landskapsregeringen äskat om beaktas.”.

Landskapsregeringen önskar i det längsta undvika en lösning som den ovan nämnda men om ingen förändring av självstyrelselagstiftningen åstadkommes kan den bli verklighet.

7.2. Allmäntjänstgöring för läkare

AT-tjänstgöringen är i dagsläge en mycket viktig grund för att rekrytera svenskspråkiga läkare till ÅHS. Under 2017 fortsatte arbetet att kunna försäkra svenskt-åländskt samarbete kring AT-läkartjänstgöringen. Socialstyrelsen informerade den 15.2.2017 att det finns från Socialstyrelsen sida förutsättningar att fortsätta AT-tjänstgöring på Åland. Akademiska sjukhuset i Uppsala som är ansvarig för att tjänstgöringen motsvarar de ställda kraven. Socialstyrelsen gör en bedömning i varje enskilt fall före beslutet om svensk legitimation.

Angående legitimation i riket antog riksdagen den 16.6.2017 förändringen i 6a paragrafen i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (FFS 559/1994) efter intensiva kontakter med såväl tjänstemän som ansvarig minister. Båda dessa resultaten möjliggör att även läkare som blivit utexaminerade efter den 1.1.2012 kan fullgöra sin AT-tjänstgöring på Åland.

Socialdepartementet i Sverige har dock den 22.11.2017 skickat ut promemorian ”Bastjänstgöring för läkare” (DS 2017:56). Förslaget innebär att läkarexamen ska leda direkt till läkarlegitimation utan krav på ytterligare praktisk tjänstgöring dessförinnan. Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 10 kap 5 § lyder: ”I landstingen ska det finnas möjligheter till anställning för läkares specialiseringstjänstgöring inklusive bastjänstgöring i en omfattning som motsvarar det planerade framtida behovet av läkare med specialistkompetens i klinisk verksamhet.” Denna lag planeras träda i kraft den 1 juli 2020. Detta betyder att AT-tjänstgöring på Åland avslutas inom några år om planerna verkställs. Landskapsregeringen bör därför tillsammans med ÅHS påbörja ett arbete som tryggar den fortsatta tillgången av svenskspråkiga läkare.

8. Socialpolitik

Landskapsregeringen konstaterar att det inom det socialpolitiska området fortsättningsvis pågår stora samtidiga reformer i riket. Reformerna genomförs delvis med en mycket stram tidtabell.

Landskapsregeringen anser att det är av yttersta vikt att man i riket tar hänsyn till Ålands särställning vid framtagande av ny lagstiftning. Självstyrelselagens bestämmelser om Ålands respektive rikets lagstiftningsbehörighet bör övervägas som en helhet för att en korrekt bedömning av följderna av ny eller ändrad lagstiftning ska kunna göras. Landskapsregeringen betonar fortsättningsvis vikten av att beredningsmaterial såsom propositioner tillställs på svenska och även att tiden för utlåtande är tillräcklig för att möjliggöra en bedömning av lagförslagets konsekvenser för Ålands del och för att genomföra eventuella nödvändiga ändringar i den åländska lagstiftningen.

Landskapsregeringen konstaterar att den omfattande och snabba lagstiftningstakten samt anpassningen av lagstiftningen till nya organisations och finansiella lösningar i riket i allt högre grad försvårar tillämpningen av blankettlagstiftning inom det sociala området.

9. Miljö

Landskapsregeringen har under ett antal år diskuterat med miljöministeriet hur producentansvaret skulle kunna förenklas för de åländska företagarna. En åtgärd som har diskuterats är en överenskommelseförordning genom vilken närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland skulle anförtros förvaltningsuppgifterna. För att närmare utreda möjligheterna har landskapsregeringen och miljöministeriet gemensamt beställt en utredning av en advokatbyrå.

Det påbörjade arbetet med en överenskommelseförordning gällande uppgifter på kemikalieområdet har inte kunnat slutföras eftersom något ställningstagande från berörd myndighet i riket inte trots flera påminnelser erhållits.

Åland är det viktigaste landskapet i Finland när det gäller biologisk mångfald. Det är nödvändigt att samarbeta med rikets miljöförvaltning i hotbedömning av biotoper och arter, särskilt för myrar, vårdbiotoper och kärlväxter. I

rapportering enligt habitatdirektivet och fågeldirektivet samarbetar landskapsregeringen också aktivt med riksmyndigheterna. Åland har ansvaret för sådana arter i direktiven som bara finns här och inte annanstans i Finland. Invasiva arter med ett aggressivt spridningssätt hotar ofta den biologiska mångfalden. Landskapsregeringen samarbetar med Tullen och Finlands miljöcentral om bekämpning av dessa arter. Närmare samarbete krävs i framtiden när klimatförändringen gör det mer sannolikt att flera invasiva arter kan etablera sig i Norden.

Likväl är Åland viktigt för bevarande av vissa genresurser, vad gäller odlingsväxternas vilda släktingar, skogliga resurser och odlingsväxter samt animaliska genresurser. Landskapsregeringen har etablerat ett samarbete med olika berörda instanser i Finland och deltar även aktivt i genresursnämndens arbete.

10. Utbildning

En övergripande prioritering inom landskapsregeringens utbildnings- och kulturpolitik är att värna om och stärka det nordiska samarbetet och utveckla möjligheterna för unga och vuxna ålänningar att studera i andra länder och att ta del av kommunikation och public service på svenska.

10.1 Högstudier i Sverige

I samband med det nordiska gränshinderarbetet vidtar landskapsregeringen kontinuerligt åtgärder särskilt för att utveckla förutsättningarna för ålänningarna att studera i Sverige, bl.a. i högskolor och universitet.

Inför antagningen 2017 i Sverige, föreslog Universitets- och högskolerådet ändringar i föreskrifter om grundläggande behörighet och urval till svensk högskola. Förslaget innebar justeringar i beräkningsgrunden för den preliminära meritvärderingen för bl.a. åländska utbildningar för att bättre harmonisera med den förändrade betygsfördelningen för elever från den svenska gymnasieskolan GY11.

Landskapsregeringen uppvaktade högskoleminister Hellman-Knutsson med anledning av de förändrade beräkningsgrunderna för urval till svensk högskola inför antagningen 2017 och påtalade betydelsen av tillgången till svensk högskoleutbildning för åländska unga och vuxna. Landskapsregeringen följde under året upp effekten av de nya tillträdesreglerna och konstaterade att ålänningars möjligheter att erhålla studieplats inte försvårats genom tillämpningen av den nya meritvärderingen. På inbjudan av landskapsregeringen har minister Hellman-Knutson besökt Åland varvid bl.a. resultaten av antagningen granskades.

11. Kultur

Landskapsregeringen arbetar för att det nordiska kultursamarbetet ska utgöra en stark helhet där konst och kultur är hörnstenarna i den gemenskap som binder samman de nordiska länderna. Kultursamarbetet har stort inflytande på sin omvärld och återspeglar den grund av gemensamma värderingar som de nordiska länderna står på. Landskapsregeringen följer fortsättningsvis med utvecklingen beträffande den nordiska kulturbudgeten. Justeringar i budgetanslagen kan leda till omprioriteringar i det nordiska kulturutbytet vilket ställer krav på att säkra kontinuiteten i verksamheten och upprätthållande av kulturella nätverk.

Kulturministrarna har beslutat att utveckla marknadsföringen av det nordiska kultursamarbetet utomlands. Under hela 2017 har kulturbevisenheten *Nordic Matters* ordnats i London i samarbete med Southbank Centre, ett av Europas största kulturcentra. Efter en utvärdering våren 2018 avgör kulturministrarna om ytterligare stora internationella kultursatsningar ska genomföras.

11.1 Kulturarv

Landskapsregeringen har avgett yttrande över republikens presidents framställning till Ålands lagting om regeringens proposition till riksdagen om godkännande av Europarådets ramkonvention om kulturarvets värde för samhället.

Landskapsregeringen bedömer att lagtingets bifall till Europarådets ramkonvention om kulturarvets värde för samhället kan ges eftersom landskapsregeringen anser att den samlade bilden av implementeringen av konventionen för landskapets del är uteslutande positiv. Ikraftsättande av konventionen kräver inga omedelbara ändringar i lagstiftningen.

Landskapsregeringen har också avgett yttrande över presidentens framställning till Ålands lagting om regeringens proposition till riksdagen om godkännande av andra protokollet till Haagkonventionen från år 1954 om skydd för kulturogendom i händelse av väpnad konflikt.

Landskapsregeringen noterar att det i presidentens framställning till Ålands lagting framkommer att det är ett förbiseende att lagtingets bifall inte inhämtats till det andra protokollet i samband med att Finland anslöt sig till protokollet år 2004.

Landskapsregeringen konstaterar att lagtinget gett sitt bifall till att Haagkonventionen och dess första protokoll träder i kraft i landskapet (FördrS 92-93/1994 och Ålands lagtings beslut om godkännande av vissa bestämmelser i protokollet om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt och om tillämpningen av protokollet, ÅFS 1995:9). Vid behandling av Haagkonventionen och det första protokollet konstaterade lagtingets lagutskott att det är väsentligt att man såväl på det nationella som på det internationella planet erkänner principen om skyldighet att skydda kulturegendom. Lagutskottet konstaterade därtill att eftersom lagstiftningsbehörigheten rörande fornminnen, skydd av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och föremål samt arkiv- och museiväsendet ankommer på landskapet, är det också landskapsmyndigheternas uppgift att i första hand inventera sådan kulturegendom på Åland som bör underställas ett särskilt skydd enligt konventionen. I lagutskottets betänkande analyserades inte konventionens förhållande till landskapet Ålands demilitariserade och neutraliserade status.

I landskapsregeringens yttrande över presidentens framställning till Ålands lagting om regeringens proposition till riksdagen om godkännande av andra protokollet till Haagkonventionen från år 1954 om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt, konstateras att eftersom landskapet Åland är demilitariserat och neutraliserat ska sådana händelser som Haagkonventionen och dess protokoll berör inte kunna inträffa på Åland. Av den anledning är Haagkonventionen och dess protokoll egentligen inte relevanta för Åland och bestämmelserna om skydd av kulturegendom i händelse av väpnad konflikt kommer sannolikt aldrig att tillämpas. Landskapsregeringen bedömer dock att lagtingets bifall till Haagkonventionens andra protokoll kan ges eftersom landskapsregeringen anser att det är av väsentlig betydelse att erkänna principen om skyldigheten att skydda kulturegendom under alla omständigheter.

12. Upphovsrättsliga problem

Sedan 2015 har EU:s institutioner arbetat med flera olika förslag som rör upphovsrätt eller gränsöverskridande tillgång till audiovisuellt innehåll. Landskapsregeringen har bevakat arbetet och aktivt försökt påverka lagstiftningsprocessen.

Institutionerna har bland annat behandlat förslaget från kommissionen om **återsändning av upphovsrättskyddat material**, som handlar om att revidera dagens satellit- och kabeldirektiv som möjliggör att linjär TV kan ses över gränserna. Kommissionens idé var att ungefär samma innehåll som ses gränsöverskridande på kabel- och satellit TV ska ses gränsöverskridande på nätet. LR har starkt understött kommissionen, med hjälp av undervisningsministeriet, men har varit i minoritet både i EP och rådet.

Europaparlamentets utskott antog sin position den 22.11.2017 med resultatet att vidareändring enbart bör omfatta kabel eller IPTV, vilket är en inskränkning från kommissionens förslag som var teknikneutralt. Förordningen ska enligt parlamentet dessutom enbart omfatta nyheter och aktuella händelser, vilket är mycket mindre än kommissionens förslag att omfatta i stort allt innehåll förutom premium innehåll. Utskottets position slogs fast i plenum den 12.12.2017.

Ambassadörerna i Coreper I antog rådets position den 15.12.2017 och inskränkte ytterligare omfattningen av ursprungslandsprincipen till enbart nyheter, aktuella händelser och in-house produktioner. För LR är ytterligare begränsningar av förordningens omfattning inte till fördel, då effekten av regler inte blir lika effektiva som kommissionens förslag hade inneburit. Finland, tillsammans med Nederländerna, Luxembourgen och Ungern, motsatte sig inskränkningen men var i klar minoritet. Enligt ministeriet finns inget mervärde av förordningen som den ser ut just nu.

Nu ska de så kallade trepartsförhandlingarna mellan rådet, europaparlamentet och kommissionen starta. Syftet med dessa är att sammanföra de tre institutionernas versioner av lagtexten till en slutlig kompromiss. Chanserna att få föreslaget på rätt köl igen är mycket små och LR kommer huvudsakligen bevaka hur ärendet framskrider.

13. Arkivväsendet

Arkivväsendet består idag alltmer av it-system och hybrida lösningar där informationen såväl är tillgänglig analogt som digitalt. Informationens förvaringstider, form och hanteringsregler fastställs enligt lag och förordning samt genom lagstadgade arkivplaner som myndigheterna tar fram i samråd med Ålands landskapsarkiv och som därefter fastställs av Ålands landskapsregering efter utlåtanden från riksarkivet. Att säkerställa att rättssamhället upprätthålls och att det åländska kulturarvet bevaras är det åländska arkivväsendets uppgift, likaså utövas en tillsyn för att säkerställa att fastställda hanteringsregler och förvaringsformat följs, arkivlag (2004:13) för landskapet Åland, 3 §, 11 §.

Interoperabiliteten vad gäller de it-system som arkivväsendet styr genom sin roll som utövare av tillsyn över arkivväsendet blir alltmer central. För landskapet viktiga it-system administreras av EU, riket och olika typer av arkivbildare med anknytning till den andra och tredje sektorn. Utvecklingen av infrastrukturen, och s.k. paketstrukturer, metadataformat samt masterdata är ofta kopplad till ett systemarbete som utövas av rikets myndigheter.

I enlighet med lagstiftningen på området levererar även de statliga myndigheterna och ämbetsverken de handlingar som berör Åland och som skapas när offentlig förvaltning bedrivs på Åland – oberoende av tekniskt format – till Ålands landskapsarkiv. Överväganden vad beträffar köp av elektroniska tjänster för att bli kopplad till en extern databas för betjäning av enskilda uppdrag i relation till ett vidare nyttjande av informationen kan aktualiseras.

14. Jordbrukspolitik

Som landskapsregeringen rapporterade i 2017 års redogörelse till självstyrelsepolitiska nämnden lämnade Jord och skogsbruksministeriet den 5 oktober 2016 ett förslag till lag om statsborgen för gårdsbruksenheter i syfte att statsgarantier skall kunna beviljas för gårdsbruksenheter för likviditetslån som beviljas av bankerna för att lindra de tillfälliga ekonomiska svårigheter som gårdsbruksenheter råkat i på grund av förändringar i verksamhetsmiljön. Området ansågs av ministeriet tillhöra landskapets behörighetsområde och avsågs därför inte implementeras i landskapet. Ålands landskapsregering valde att föra frågan för avgörande till högsta domstolen i enlighet med 60 § 2 mom. i självstyrelselagen.

Högsta domstolen avgjorde saken 29.6.2017 efter att ha erhållit utlåtande från Ålandsdelegationen. Ålandsdelegationen ansåg i sitt utlåtande att nämnda rikslag var att hänföra till rättsområdet priset på lantbruksprodukter och därmed också skulle utgöra riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 15 punkt och därmed tillämplig på Åland. Högsta domstolen konstaterade i sitt avgörande å andra sidan ansåg att för att hänföra ett rättsområde till priset på lantbruksprodukter och därmed rikets behörighet så skall området ha en direkt påverkan på produktpriser inte bara en indirekt påverkan. Högsta domstolen avgjorde därför att rikslagen om statsborgen för likviditetslån till följd av en orolig marknad inte var tillämplig på Åland.

Som en följd av avgörandet tog Ålands landskapsregering fram ett förslag till motsvarande lagstiftning gällande landskapsgaranti för likviditetslån. Lagtinget godkände landskapslagen 18 september. Landskapsregeringen godkände under hösten landskapsgarantier för 4 stycken likviditetslån till lantbrukare med lagen som grund.

Behörighetstvisten har igen uppmärksammat behovet av en uppdatering av formuleringarna kring behörigheterna inom jordbruket. Landskapsregeringen har därför formulerat ett förslag till omformulerad skrivning med målsättningen att skapa en tydligare avgränsning mellan jord- och skogsbruksministeriets och landskapsregeringens ansvarsområden. Målsättningen är att formuleringen tas in i den nya självstyrelselagen om jord- och skogsbruksministeriet och landskapsregeringen enas om formuleringarna.

15. Fiskeripolitik

I december 2016 fattade jord- och skogsbruksministeriet ett beslut om fördelning av Finlands fiskekvoter för de av EU kvoterade arterna strömming, vassbuk och lax, vilket föranleddes av att riksmyndigheterna hade implementerat ett system med individuella kvoter. Landskapsregeringen hade vid flertalet tillfällen framhållit att man anser att riksmyndigheterna inte är behöriga att ensidigt besluta huruvida fiskekvoterna ska fördelas mellan landskapet och riket, vilka fiskekvoter som ska fördelas eller vilken fördelningsgrund som ska användas.

I enlighet med självstyrelselagens 60 § 2 mom. skickades en framställning till Högsta domstolen där ministeriet anhöll om att Högsta domstolen skulle avgöra om riksmyndigheten är behörig att med ett förvaltningsbeslut verkställa en fördelning av Finlands fiskekvoter mellan riket och landskapet och bekräfta att förvaltningsbeslutet därmed är juridiskt bindande för landskapet Åland och dess fiskeaktörer. I januari 2017 lämnade landskapsregeringen en skrivelse till Högsta domstolen i vilken man bemötte jord- och skogsbruksministeriets framställning.

Samtidigt skickade landskapsregeringen även en besvärsskrivelse till Helsingfors förvaltningsdomstol över ministeriets beslut om fördelning av fiskekvoterna. Landskapsregeringen skickade ytterligare en skrivelse till Helsingfors förvaltningsdomstol i maj 2017 i vilken landskapsregeringen bemötte jord- och skogsbruksministeriets yttrande till domstolen. Landskapsregeringen framhöll till Helsingfors förvaltningsdomstol bl a att man anser att ministeriet har brutit i sin beredning av ärendet då ministeriet under hanteringen av ärendet inte har behandlat landskapsregeringen som en jämbördig part.

Högsta domstolen beslöt den 29.6.2017 att jord- och skogsbruksministeriet är behörigt att med stöd och iakttagande av 59 b § 2 mom. självstyrelselagen för Åland besluta om en för genomförande av Europeiska unionens gemensamma fiskeripolitik nödvändig fördelning av Finlands fiskekvoter för strömming, vassbuk och lax då samförstånd mellan rikets och landskapets myndigheter inte uppnåtts.

Högsta domstolen konstaterade i sitt beslut att EU-rätten i sig inte förutsätter att Finlands fiskekvoter delas i andelar mellan riket och landskapet. Domstolen konstaterar vidare att ”Det är dock uteslutet att den nationella kvoten inte alls skulle delas och fyllandet av kvoten skulle blir beroende av den faktiska mängden fångad fisk tills den nationella kvoten skulle bli fylld och riket på basen av detta skulle förbjuda fisket i hela landet. Ett sådant system kunde leda till tävlingsfiske mellan fiskarna, som klart står i strid med syftena för unionens gemensamma

nr3-2018-plenum-rk1.docx

fiskeripolitik”. Beträffande huruvida ministeriets beslut skulle vara juridiskt bindande för landskapsregeringen konstaterar Högsta domstolen att ”fråga härvid inte är om riksmyndighetens behörighet utan om rättsverkan av dess beslut.” Domstolen avgör med stöd av 60 § 2 mom. självstyrelselagen meningsskiljaktigheter beträffande behörigheten mellan rikets och landskapets myndigheter men lagrummet ger inte domstolen behörighet att avgöra frågor som rör rättsverkningar av beslut.

Denna fråga kommer att prövas av behörig förvaltningsdomstol. I jord- och skogsbruksministeriets beslut om fördelningen av fiskekvoterna hade Helsingfors förvaltningsdomstol angetts som behörig förvaltningsdomstol. I oktober 2017 beslöt dock Helsingfors förvaltningsdomstol att överföra ärendet till Åbo förvaltningsdomstol som i enlighet med rikets lag om det nationella genomförandet av Europeiska unionens gemensamma fiskeripolitik (1048/2016) är den förvaltningsdomstol till vilken ansökan om ändring ska riktas.

16. Flytt av utlänningsärenden från polisen till Migrationsverket

Från och med 1 januari 2017 sköter Migrationsverket alla tillståndsfrågor för utlännningar, vilket lyftes upp i redogörelsen till Självstyrelsepolitiska nämnden 2016. De åländska kunderna har från och med 2017 betjänats av Migrationsverkets servicepunkt i Reso. Därutöver har det varit möjligt att boka tid med en svenskspråkig tjänsteman från Migrationsverket som haft mottagning i Mariehamn med regelbundna intervall. Mottagningstiderna har under året utökats i takt med efterfrågan även om det från kundperspektiv ändå naturligtvis inneburit en försämring jämfört med tidigare års upplägg.

För att underlätta så långt det går för kunderna har servicen vid informationskontoret Kompassen, som finansieras av landskapsregeringen, utökats under hösten 2017. Personer som vänt sig till Kompassen har haft frågor kring uppehållstillstånd, uppehållsrätt och finländskt medborgarskap. Kompassen har kunnat hjälpa med detaljer i ansökan, information om tider för Migrationsverkets service på Åland och hur man tekniskt ska gå tillväga vad gäller Migrationsverkets digitala tjänster.

Med stöd av Amif-fonden för integration och vidare bosättning kommer under tre år en betydande förstärkning av integrationsarbetet på Åland att ske i det tre-åriga projektet En säker hamn.

17. El och energi 2017 – 2018

Den s.k. Finlandskabeln öppnade möjlighet att överföra el i bägge riktningarna mellan Sveriges och Finlands stamnät via Åland. Mellan Åland och Sverige finns sedan år 2000 en 60 MW sjökabelförbindelse på vilken Ab Vattenfall uppbär nätavgift om ca 1,2 miljoner euro per år av Kraftnät Åland för överföringen. Denna nätavgift begränsar idag möjligheten till en effektiv användning av förbindelserna och enligt beslut om förbindelser mellan de nordiska länderna ska avgifter inte förekomma. Detta fastslås även i EU:s elhandelsförordning (714/2009). Det finska stamnätsbolaget Fingrid har visat ett stort intresse för att den fria kapaciteten i förbindelsen från Sverige och över Åland via den nya likströmsförbindelsen till finska fastlandet ska utnyttjas och de önskar inleda transitering så snart det är möjligt. Diskussioner förs nu med Svenska kraftnät (Svk), som meddelat att det behövs uppdateringar i det nya driftledningssystemet och avtalsändringar och kompletteringar för att det skall vara möjligt. Förändringarna i driftledningssystemet som krävs är planerade att införas under kvartal 3 2018 och avsikten är att transiteringen inleds inom ramen för nuvarande tariff och abonnemang.

Kraftnät Åland Ab kommer att anlita juridisk expertis i tariff frågan för att analysera förutsättningarna att driva saken den rättsliga vägen.

17.1. Åland som innovativ plattform för flexibelt energisystem

Landskapsregeringen tillsammans med Clic Innovation Ab avslutade fas 1 förstudier för Åland som testområden för smarta energilösningar försommaren 2017. Som resultat av förarbetet konstaterades att Åland kunde vara lämplig testplattform för projektet på grund av storlek, infrastruktur, goda vind- och solförhållanden samt den egna lagstiftningsbehörigheten i vissa frågor.

Fas 2, FLEXe- Demo påbörjades av landskapet tillsammans med Clic Innovation Ab, sensommaren 2017, genom att ingående delsystem definierades och färdplaner för att åstadkomma lösningar som kan sammanknytas till ett helhetssystem framtages under arbetets gång. Utgångspunkt är ett flexibelt elnät med 100% VRES (variabel förnyelsebar energi) demonstration förverkligas på Åland. Företag från riket såsom UPM, FORTUM och ABB har förbundit sig att delta i projektfinansieringen. Flera företag och organisationer, både från Åland och riket, har indikerat intresse för medverkan i projektet, men slutgiltig finansiering begrundas och är under arbete.

Projektet presenterades under CEM 8 (Clean Energy Ministerial), som består av representanter G-20 länderna, på sommaren 2017 i Beijing av Clic Innovation och Arbets- och näringsministeriet, och rönt stort intresse hos åhörarna.

I oktober 2017 träffades näringsminister Gunell och energiminister Tiilikainen där FLEXe- Demo projektet var enda berörd diskussionspunkt och som man enhälligt ville stöda och gå vidare med under gemensam front. Ålands nr3-2018-plenum-rk1.docx

riksdagsman Mats Löfström arrangerade under hösten 2017 ett seminarium vid riksdagen där Åland som testplattform presenterades.

Pågående Fas2 beräknas pågå under 2018 (bl.a. med TEKES delfinansiering), där de olika delsystemen har organiserats i arbetsgrupper och arbetsmöten har hållits inom de flesta delområden. Färdplan utarbetas och kostnadskalkyler framtages inför följande fas som skall beröra finansieringsinstrument och möjligheter därtill.

Landskapet har inbjudits som partner i ett Horizon 2020 projekt (LC-SC3-ES-4-2018 ”Minska CO2 utsläpp i energisystem hos geografiska öar”) där Korsika är ledande medan Sardinien, Grekland, Azorerna och Åland är partners som kan även tänkas demonstrera vissa delmål.

I maj kommer CEM 9 arrangeras i Köpenhamn och Malmö där det är planerat att Business Finland/Åland arrangerar en sidoföreläsning om projektet Åland FLEXe – demo 100% RES.